

Nr 86.

Ankom till Riksdagens kansli den 22 april 1913 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om utförande av djupborrningar i Skåne och södra delen av Halland.

(1:a Avd.)

Uti en inom Andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande handläggning remitterad motion, nr 36, har herr *Sommelius* hemställt, att Riksdagen ville besluta, att djupborrningar skola utföras i Skåne och södra delen av Halland å platser, som av Sveriges geologiska undersökning böra fastställas, samt att för detta ändamål anslå ett belopp av högst 500,000 kronor.

I fråga om de skäl som anförts till stöd för detta förslag får utskottet hänvisa till innehållet i motionen.

Uti en till utskottet ställd skrivelse har chefen för Sveriges geologiska undersökning, filosofie doktorn J. G. Andersson meddelat, att sedan geologen, filosofie doktorn K. A. Grönwall på anmodan utarbetat en framställning uti förevarande ämne samt för frågans ytterligare belysande ytterranden inhämtats från de personer, som inom landet besatte speciell fackkunskap i ämnet, nämligen f. d. statsgeologen filosofie doktorn E. Erdmann, intendenten vid naturhistoriska riksmuseum professorn A. G. Nathorst, professorerna J. C. Moberg, G. De Geer och A. Hennig samt överingenjören I. Svedberg, dessa samtliga enats om följande uttalande i frågan:

Utskottet.

»Förslaget, att genom statens försorg företaga systematiska djupborrningar i Skåne med närmast angränsande trakter erbjuder stort intresse såväl ur praktisk som vetenskaplig synpunkt. De geologiska undersökningarna i denna provins hava hittills inskränkts till de lösa jordlagren och den översta delen av berggrunden, där naturliga skärningar, stenbrott, kolgruvor och smärre, av enskilda i praktiskt syfte företagna borringar erbjudit tillfälle till iakttagelser. Rörande de djupare delarna av de mycket mäktiga sedimentära formationer, som intaga en stor del av provinsens yta, är därför vår kunskap mycket bristfällig. Medan i vissa av våra södra grannländer, såsom Tyskland och Holland, från det allmännas sida omfattande och dyrbara, av betydande praktiska resultat krönta djupborrningar blivit utförda, har svenska staten hittills ingenting åtgjort för att utforska de djupare delarna av Skånes sedimentära berggrund.

Möjligheten att genom djupborrningar i Skåne påvisa nu okända fyndigheter av praktisk betydelse får visserligen ej överskattas. Såsom framgår av dr.

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 10 saml. 50 häft. (Nr 86.)

Grönwalls utredning i frågan, är det ytterst osannolikt att för provinsen alldeles nya mineraliska råmaterial såsom karboniska stenkol eller permiska saltlager skola genom djupborrningar anträffas; mest sannolikt är, att de i industriellt avseende beaktansvärda fynden komma att inskränkas till upplysande genomskärningar av den kolförande rät-liasformationen, vilken i sydvästra Skåne dessutom säkerligen kommer att träffas först på ett djup, som ej ligger långt från djupgränsen för ekonomisk gruvdrift. Om än sålunda fackmannen finner sig föranlåten att varna mot alltför stora förväntningar på praktiska resultat af djupborrningarna, måste han dock å andra sidan betona, att kännedomen om Skånes djupare berggrund är i hög grad bristfällig samt att endast genom djupborrningar fullt tillförliga resultat kunna vinnas, varför möjligheten av oväntade och betydelsefulla fynd ej är alldeles utesluten.

Såsom framgår av dr. Grönwalls utredning och av förda överläggningar, böra följande borrningar i första hand ifrågakomma:

1) en borrning inom sydvästra Skåne (Malmö-Ystad-Falsterbo-området) ned till cirka 2,000 meter för genomträngande av hela lagerserien från den yngsta kritan till siluren;

2) en borrning i trakten av Kullemölla i sydöstra Skåne genom Skånes äldsta kritlager ned till siluren, djup cirka 1,000 meter;

3) en borrning i Höganästrakten, börjande i rät-lias för att dels utröna keuperns hela mäktighet och utbildning, dels nå dess där okända underlag, djup högst 500 m.;

4) en borrning i trakten av Ängelholm genom rät-liaslagren ned till keupern, djup cirka 500 m.;

5) en borrning i sydligaste Halland för att utröna, huruvida kolförande rät-lias anstår under därvarande kritformation, djup högst 200 m.

Borrningen nr 1) erbjuder flera, om än ytterst osäkra möjligheter till praktiskt värdefulla fynd. Sannolikheten att genom denna borrning vinna uppslag till en ny gruvindustri minskas i alla händelser i hög grad därigenom, att möjligen befintliga fyndigheter av ett eller annat slag måste antagas belägna på minst 1,000 m. djup. Å andra sidan måste det dock betonas, att just denna borrning framför alla andra erbjuder möjligheter till alldeles nya och oväntade fynd. För den geologiska forskningen bleve denna borrning av allra största betydelse, då den skulle giva en fullständig profil genom Skånes samtliga geologiska system åtminstone ned till den yngsta siluren. Då borrningen av rent praktiska skäl måste utföras till ett djup av 2,000 m., skulle måhända statsmakterna med hänsyn till vetenskapens intressen befinnas villiga att eventuellt utsträcka den ytterligare 500 m., alltså till 2,500 m. djup, varigenom man säkerligen skulle genomgå samtliga sedimentära system och uppnå deras arkaiska underlag. Det hittills djupaste borrhålet är det vid Gr. Czuchow i Oberschlesien, som förts ned till 2,239 m.

Ett svenskt borrhål till 2,500 m. djup skulle sålunda komma att överträffa alla hittills utförda företag av detta slag på jorden och därmed också bringa säkra data rörande temperaturförhållandena inom djupare liggande delar av jordskorpan, än som hittills blivit nådda av direkta vetenskapliga iakttagelser.

Den av danska geologer bedrivna borrningen i Gröndalseng nära Köpenhamn har, såsom framgår av dr. Grönwalls redogörelse, redan givit ytterst betydelsefulla upplysningar, vilka med hög grad av sannolikhet kunna tillämpas

även på sydvästra Skåne. Då man torde kunna emotse, att denna borring sannolikt inom en nära framtid kommer att fortsättas till cirka 1,200 m. djup, synes det oss ändamålsenligt att avvakta resultatet av densamma, innan ett definitivt förslag framställles rörande den ifrågasatta djupborringen i sydvästra Skåne. Emellertid bör här framhållas, att den omnämnda danska borringen i Ingalunda gör en djupborring i sydvästra Skåne överflödig ens för de delar av lagerserien, som redan blivit genomborrade, då den ju blivit utförd på sådant sätt, att dess resultat i vetenskapligt hänseende icke äro fullt tillfredsställande. Möjligen torde för utarbetandet av förslag till en stor djupborring några smärre djupborringar genom de lösa jordlagren böra utföras för fastställandet av lämpligaste platsen för djupborringen. Vi anse sålunda, att frågan om djupborringen i sydvästra Skåne till 2,000 m. eller i vetenskapligt syfte intill 2,500 m. bör uppskjutas till ett kommande år i avvaktan på en fullständig utredning rörande detta kostsamma, men på samma gång högeligen betydelsefulla företag.

Vad däremot beträffar borringarna 2)—5) synas oss alla skäl tala för att desamma med det snaraste igångsättas. Genom borringarna 2), 3) och 4) bör man erhålla en grundläggande inblick i rät-liaslagrens utbildning och eventuella koltillgångar inom ifrågavarande områden, samtidigt som genom borringarna 2) och 3) upplysningar vinnas rörande den i såväl praktiskt som vetenskapligt syfte betydelsefulla frågan, huruvida för vårt land okända formationer förekomma mellan keupern och siluravlagringarna. Genom borringen 5) bör kunna definitivt fastslås, huruvida kolförande lager finnas under Hallands kritformation. Vi anse sålunda, att dessa fyra borringar, huru resultatet än utfalla, väl motivera på dem nedlagda kostnader.

Rörande sättet för borringarnas utförande vilja vi endast framhålla såsom nödvändigt, att — såvitt bergarternas beskaffenhet det medger — en sådan borrhingsmetod användes, att fullständiga serier av borrhörningar erhållas. Endast däri- genom blir det möjligt att närmare lära känna de fyndigheter, som vid borringen kunna anträffas, samt att genom fynd av bestämbara fossil fastställa lagrens ålder och avgöra den i praktiskt hänseende ytterst betydelsefulla frågan, huruvida lagren intaga horisontellt eller lutande läge.

Under hänvisning till vad ovan yttrats, få vi föreslå, att Riksdagen med uppskjutande till ett kommande år av frågan om en djupborring till 2,000 å 2,500 m. djup i sydvästra Skåne, måtte bevilja nödigt anslag för utförande av ett borrhål till 1,000 m. djup i trakten av Kullemölla i sydöstra Skåne, ett borrhål till 500 m. nära Höganäs, ett borrhål till 500 m. i trakten av Ängelholm samt ett borrhål i sydligaste Halland till högst 200 m. djup. Ledningen av dessa arbeten torde böra anförtros åt Sveriges Geologiska Undersökning, som också bör erhålla befogenhet att, om den fortsatta utredningen visar det önskvärdt och de anslagna medlen det medgiva, företaga några smärre jordborringar i sydvästra Skåne för fastställande av lämpligaste platsen för en eventuell borring till 2,000 å 2,500 m. djup.»

Av detta uttalande, vilket synes stå i ganska nära överensstämmelse med de yttranden, som från sakkunnigt håll avgåvos vid behandlingen av frågan om djupborringar under 1900 års riksdag, framgår, att djupborringar av nu ifrågavarande slag ansetts böra i första hand ifrågakomma

på fem särskilda, i uttalandet närmare angivna platser, att med verkställandet av den borring, som skulle utföras till det största djupet, nämligen 2,000 eller eventuellt 2,500 meter emellertid befunnits böra i avvaktan på fullständig utredning rörande sättet för arbetets bedrivande anstå till ett kommande år, samt att de fyra övriga borrhningarna enligt de sakkunnigas åsikt borde med det snaraste igångsättas.

Beträffande den förstnämnda djupborringen anser utskottet på grund av vad bemålde på området sakkunniga uttalat, att något anslag till densamma icke för närvarande bör komma i fråga.

Vad de fyra övriga borrhningarna angår läser visserligen icke kunna bestridas det ur rent vetenskaplig synpunkt önskvärda i att dessa komma till utförande, då härigenom skulle vinnas en tillförlitlig kännedom om de olika geologiska formationerna uti de delar av landet, där borrhningarna enligt förslaget skulle äga rum, men då det på grund av innehållet i berörda uttalande från fackmannahåll vill synas, som om det ekonomiska resultat, vilket vore att förvänta av sistnämnda borrhningar, enligt fackmännens egen åsikt är ganska ovisst, och då väl den ekonomiska synpunkten bör tillmätas avgörande betydelse, när fråga är om så betydande anslag som det nu ifrågasatta, finner utskottet sig icke heller kunna tillstyrka, att medel anvisas ens för av sakkunniga förordade borrhningarna till mindre djup, vilka i allt fall skulle komma att draga högst avsevärda kostnader.

Under åberopande av vad sålunda anförts och då frågan om företagande av djupborringar, såsom ock av motionären framhålles, redan blivit bragt under bedömande av Kungl. Maj:t, som icke läser underlåta att för Riksdagen framlägga det förslag, vartill fortsatta undersökningar i frågan kunna föranleda, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 april 1913.

På jordbruksutskottets vägnar:

GÖSTA TAMM.

Närvarande: hrr Tamm, frih. De Geer, Paulson, Fahlén, Lindblad, Pers, Ericsson, Kronlund, Linders, Barthelson, Lundström, Ekerot, Bosson, Tysk, Gustafsson och Nilsson i Linnås.